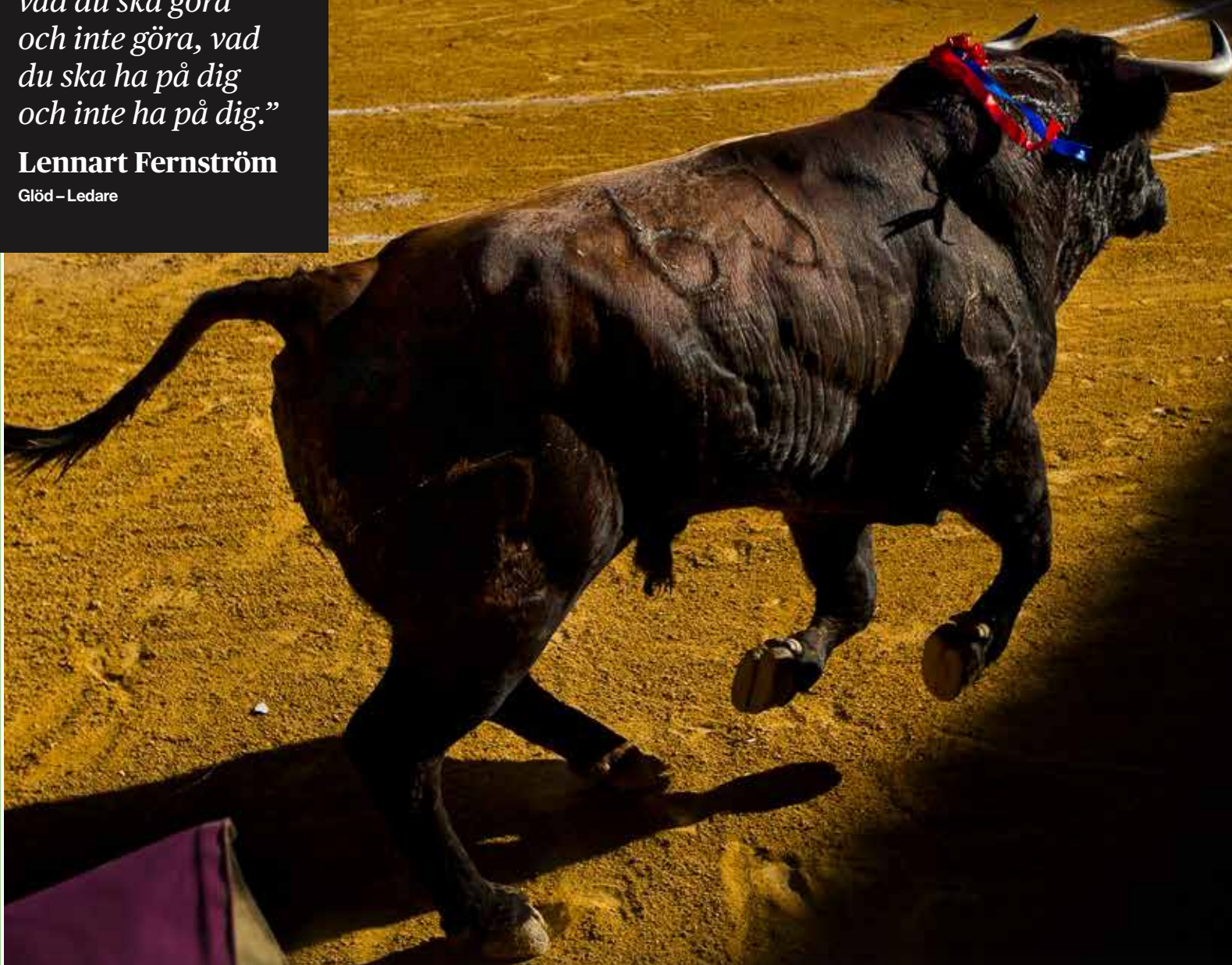

Syre

”Det kommer alltid att finnas män i kostym och slips som vill bestämma vad du ska göra och inte göra, vad du ska ha på dig och inte ha på dig.”

Lennart Fernström
Glöd – Ledare

Film med plågade kalvar orsakar protester i Spanien • Radar 8

Allt fler på tjurarnas sida

ZOOM Litterärt reportage från USA: Urangruvan på prärien

GLÖD Debatt: Johan Järvung om basinkomst • Maria Wetterstrand: Staten och människan

RADAR Vattenvecka om hållbar tillväxt • Regeringen svänger om solskatt • SSU diskuterar basinkomst

ENERGI Nike recenserar filmen Kiki • Omöjlig intervju med Terence McKenna • Korsord

I dag kommer första numret av Syre Göteborg. Syre Göteborg är den första i en rad kommande lokala Syre.

Utredningen om den framtida personalförsörjningen i försvarsmakten föreslår att värnplikten återinförs 2019.

Jag badar hellre naken

Där jag bor finns en badklippa som många badar från utan kläder. Men det finns också de som väljer att ha olika sorters tyg på sig för att skyla sig när de badar. Framför allt gäller det folk som inte bor i området utan kommer från grannstadsdelen eller än längre ifrån.

Jag har lite svårt att förstå att en kan tycka det är bekvämt att bada med kläder på och framför allt är det minst sagt irriterande när ett gäng utifrån kommer breder ut sig och "tar över" klippan med badkläder på. Då känns det helt plötsligt mer obekvämt att bada utan kläder än med. Jag känner att jag måste anpassa mig, att det kulturella trycket gör att jag behöver sätta på mig badkläder.

En lösning på problemet skulle kunna vara att jag tar upp frågan med mina grannar och i föreningen vars mark klippan ligger på driver ett badklädesförbud. Alla borde ju kunna bada utan badkläder. Att ha badkläder bygger ju enbart på en auktoritär sedlighetskultur. Om alla tvingades bada utan skulle vi bli av med det förtryck som prydhetskulturen bygger på.

Eller ... Risken finns ju förstås att de flesta av dem som badar på klippan med kläder skulle sluta att bada där. Att de skulle bada någon annanstans eller inte alls. Men då skulle jag i alla fall få leva i en badklädesfri värld och slippa konfronteras med badklädesförtrycket. Ja jag skulle till och med kunna låtsas att det inte finns. Leva i min egen lilla bubbla med nakenbadande hippies.

Än absurdare än att ha badbyxor tycker jag det är att täcka hela kroppen och större delen av huvudet med kläder när en badar. Jag tycker tiggeri är lika otidsenligt som stora klassklyftor och fattigdom. Jag tycker att det är lika galet att ha uppdelad gymnastik i skolan som att dela upp ungdomsidrotten utanför skolan. Jag tycker separata badtider i badhus är lika gammalmodigt som de separerade omklädningsrummen, duscharna och basturna i badhusen.

När ett helt gäng i badkläder kommer och breder ut sig känns det plötsligt obekvämt att bada naken.

Ja, det finns helt enkelt massor med mer eller mindre moralistiska idéer och aktiviteter som jag har svårt för. Som ateist är jag dessutom emot religionsfriheten i den meningen att människor ska få något slags frikort att göra saker bara för att de sker i religionens namn.

Men det innebär inte att jag med förbud och centralstyrning vill tvinga alla att leva som jag, efter mina värderingar. För hur illa jag än tycker om könsuppdelade lektioner inser jag det måste vara upp till varje skola att avgöra vad som funkar bäst där. Om uppdelad gymnastik i vissa fall leder till att fler deltar och känner sig trygga, ja då kanske en i just det fallet får köpa uppdelad gymnastik där. Det innebär inte att vi generellt ska sluta jobba mot det som gör att många känner sig otryggare med gemensam gymnastik. Det innebär bara att en skola löser det den står med just då. Chansen att det blir det minst dåliga för de berörda är betydligt större än om regering och riksdag centralt ska tvinga alla, oavsett situation, att göra exakt samma.

Och hur besvärande och problematiskt jag än tycker att tiggeri är, så inser jag att för den personen just då, är det den bästa möjligheten den har. Vi bör med alla medel verka för

att ingen ska behöva tigga, men ett förbud löser inte fattigdomen och tar inte bort behoven. Allt det gör är att ytterligare förtrycka den som redan lever extremt utsatt.

Det blåser starka bruna och auktoritära strömmar i Sverige och stora delar av resten av världen. Med de strömmarna följer förbudskrav på allt som avviker. I dag handlar det om badkläder och gymnastiklektioner, i går handlade det om kepsar i skolan och giftermål mellan två av samma kön. I morgon kan det handla om något som just du har på dig eller gör.

En sak är nämligen säker, det kommer alltid att finnas män i kostym och slips som vill bestämma vad du ska göra och inte göra, vad du ska ha på dig och inte ha på dig. Det kan därför vara lockande att förbjuda just kostym och slips. Men en blir inte av med auktoritära idéer genom att föra en auktoritär politik, så låt oss istället göra allt för att deras idéer inte ska få större stöd.

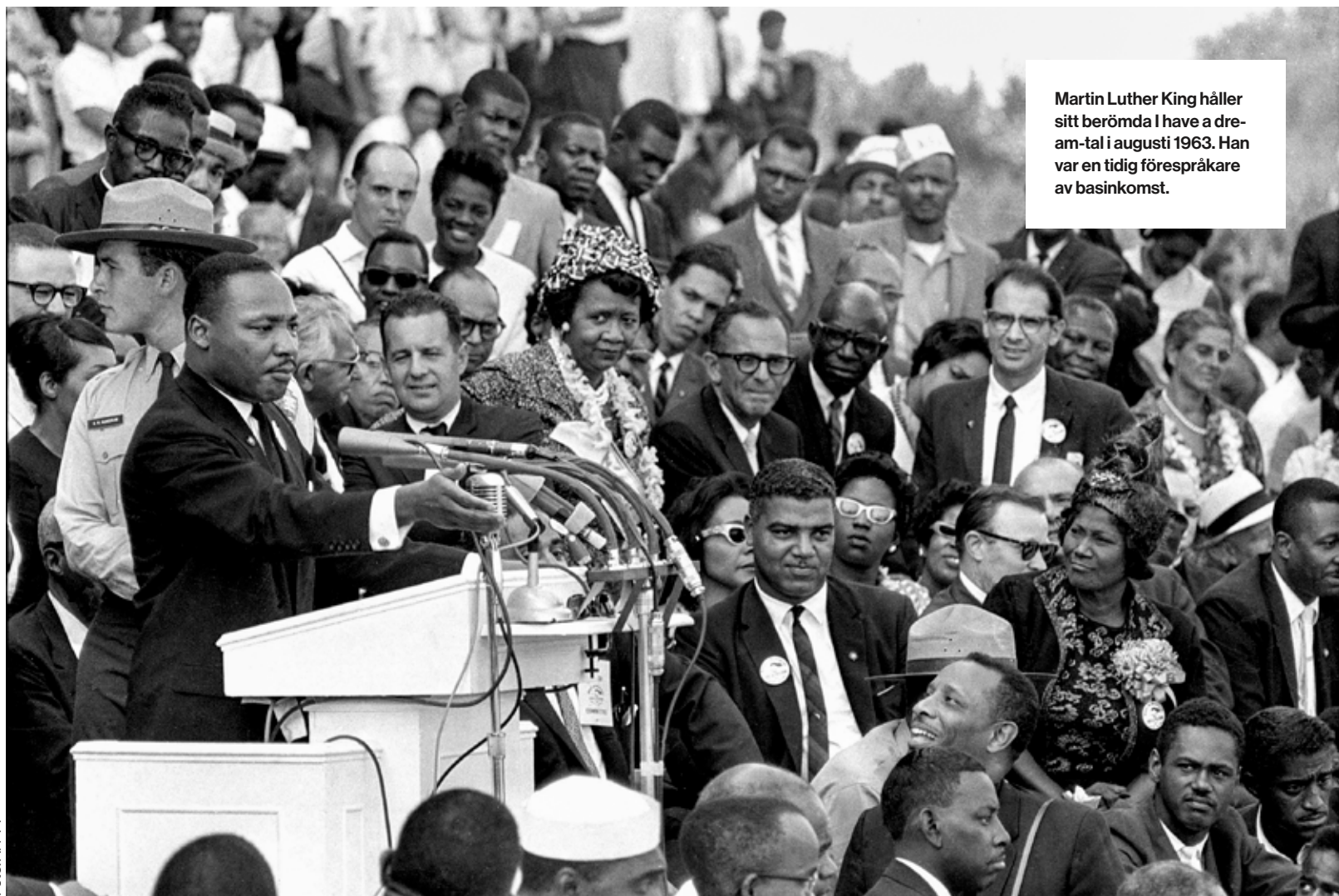

Lennart Fernström
lennart.fernstrom@tidningensyre.se

Omslagsfoto: Daniel Ochoa de Olza/AP/TT

Sara Granér

Martin Luther King håller sitt berömda I have a dream-tal i augusti 1963. Han var en tidig förespråkare av basinkomst.

Foto: AP/TT

Mot en automatiserad framtid

DEBATT Tiden börjar bli mogen för en förändring av de svenska trygghetssystemen som i grunden sett ut på samma vis i femtio år. Det är dags att införa basinkomst.

Idén om basinkomst är gammal men väckte länge främst intresse hos utopiska tänkare och filosofer. Bland dess mer prominenta förespråkare märks Milton Friedman, John Kenneth Galbraith, Carole Pateman och Martin Luther King Jr. I dag trendar ordet basinkomst på Twitter och flera av våra grannländer ska testa det hela i praktiken. Förre premiärministerkandidaten i Storbritannien Ed Milliband har uppgett att han är öppen för att pröva idén.

Varför är det plötsligt koscher att säga basinkomst? Huvudförklaringen är den allt snabbare digitaliseringen och automatiseringen på våra arbetsplatser. Att omvandla arbetsuppgifter till algoritmer, rationalisera processer och arbetssätt har till syfte att göra antalet arbetstillfällen färre, inte fler. Detta är inget nytt under solen, ingen rationell affärsidé har någonsin anställt personal för att den vill utan för att den måste. Men i dag hotas inte bara "enkla" jobb utan även "komplikerade". Plötsligt känner även medelklassen isande kalla kårar längs ryggraden - "vad gör jag den dagen jag blir bortrationaliserad?".

Det hävdas i vida kretsar av ekonomer att de arbeten som rationaliseras bort ersätts med nya. Det stämmer antagligen inte, men även om det stämde sker det på lång sikt och hjälper föga den som plötsligt ska utbilda sig på nytt och söka lyckan i en ny bransch, i en ny funktion. Tio år är ingen lång tid för strukturomvandling i ekonomin men en betydande del av en människas yrkesliv. Många betonar den enskildes ansvar för att själv utbilda sig, arbeta hårt, göra rätt för sig och aktivt söka jobb. Men för varje dag blir det tydligare att analysen haltar. Inget arbete sker isolerat utan det finns ett större sammanhang. Det är inte bara hur hårt man arbetar eller hur högutbildad man är som avgör ens öde, utan även en mängd andra faktorer som den teknologiska utvecklingen och den rena slumpen.

En basinkomst skulle vända upp och ner på vissa invanda föreställningar och beteendemönster. Arbeten som är nödvändiga men inte attraktiva (kanske vård, omsorg och städning?) skulle få högre löner medan intellektuellt stimulerande arbeten eventuellt skulle få sänkta löner.

Den kreativitet många svenskar i dag använder till att försvara sina privilegier, däribland en trygg anställning, kunde istället riktas mot alla de utmaningar samhället

står inför. Utmaningar som kanske inte löses bäst av vinstmaximerande företag utan snarare av lokala och ideella mikroorganisitioner. Samtidigt finns som bekant inget som hindrar människor från att fortsätta arbeta vidare som nu, även i ett samhälle med basinkomst.

Vi är rikare än någonsin tidigare tack vare våra förfäders strävanden och innovationer, tack vare stabila samhällsinstitutioner som skapar förutsägbarhet och stabilitet. En basinkomst fördelar i viss mån denna rikedom men tillerkänner även varje människa initiativkraft och ansvar för sig själv och samhället. Ett samhälle med basinkomst ser inte individen som en lydig robot som väntar på att bli bortrationaliserad.

Det är dags att börja förbereda samhället på en allt mer automatiserad framtid. Där basinkomst tidigare sågs som en moralisk fråga för vissa insiktsfulla filosofer kommer den i allt högre grad att bli en praktisk fråga för att hantera automatisering, bortrationalisering och en ljusnande framtid. Det dröjer kanske inte länge innan ordet basinkomst känns lika kontroversiellt som "pension".

Johan Järvung

ekonom, psykologistuderande och medlem i Basic Income Earth Network

Från nunnornas dok till Mammondyrkarnas slipsar

DEBATT Nyligen har några franska borgmästare tagit beslut om att det på badstränderna inte ska få bäras burkini, en rätt så heltäckande baddräkt för kvinnor. Det lagom falska argumentet för dessa förbud brukar vara att de berörda kvinnorna inte frivilligt klär sig i burkinin utan att de är tvingade av sina och andra män till det.

Det är nog ingen tvekan om att sådant tvång förekommer och det är förkastligt och bör bekämpas. Men det är verkligen inte bra om försöken att bekämpa patriarkatet där detta förekommer hamnar i juristers och borgmästares klor. Även om de, som tur är, inte verkar ha högre instansers gillande.

Beatles väckte massvis med fördömanden för sitt "ovårdade, anstötliga långa hår". Ack, vilken tur att det inte förbjöds. Historien är fylld av exempel på både klåfingrighet, patriarkal maktutövning och ren mobbing. Det finns tyvärr gott om exempel på sånt även från kvinnor och hbtq-personer. Alla har vi nog en läxa att göra.

Men under rubriken "humor" vill jag berätta om en händelse som inte har rapporterats:

Kan slipsbärarna i Frankrike andas ut nu? För några veckor sedan fastslog tre borg-

mästare i olika delar av Frankrike att slipsen är en religiös symbol sammanflätad med Mammondyrkan och ett uttryck för den värsta terrorn på jorden. En terror som äventyrar jordens förmåga att hysa människor.

Borgmästarna förbjöd helt enkelt bärande av slips på allmän plats, dit även stadshusen med sina fullmäktige hör. Det blev närmast kalabalik i en stad där polisen stormade in och krävde att ledamöterna tog av sig slipsarna. En del vägrade för de ansåg att deras integritet stod och föll med deras slipsar.

Först när poliserna hotade med att dra åt slipsarna såg de sig tvungna att ge upp. Muttandes om att det inte var en jämställd förordning, då bara en kvinna i församlingen bar slips vid tillfället, tog de av sig slipsarna. Men nu har Frankrikes högsta förvaltningsdomstol fastslagit att förbudet tills vidare strider mot fransk lag.

Nå, är det trovärdigt att det verkligen är kvinnors rätt till integritet som ligger bakom burkinibeslutet? Då kan man ju undra om katolska nunnor, som badar i full mundering, också kommer att riskera framtida avklädning påtvingad av polisen.

László Gönczi

Foto: Dieter Endlicher/AP/TT

Vem bestämmer egentligen vad man ska få ha på sig?

Delta i debatten!

Skriv vad du tycker och skicka till glod@tidningensy.se. Vi tar emot texter på max 3500 tecken (inklusive mellanslag) men håller du dig under 2500 tecken har du större chans att få in texten. Vi förbehåller oss

också rätten att korta texter som är längre. Skicka gärna med en porträttbild (ansiktsbild framifrån) och en presentation av dig själv. Normalt publicerar vi inte texter under pseudonym.

Panelen:

I sommar har det varit mycket debatt om kvinnors och flickors frihet att klä sig som de vill, på badstranden och på andra ställen. Vad tror du behövs för att alla ska känna sig fria att klä sig som de vill?

Judit Lázár, 62 år, initiativtagare till sinnenasrum.se, Härnösand

Foto: Privat

Kvinnor som växte upp med att vara ordentligt påklädda känner sig liknakna i bikini som jag utan mina glasögon. Detta helt oavsett om de tvingas till att bära heltäckande klädsel eller om de väljer det därför att det är en fin tradition. Kunskap om att religion och tradition kan vara helt olika saker, men yttra sig likadant, vore nog nyttigt. Kanske kan Syre ta upp det i ett reportage?

Kenneth Andersson, 49 år, skogsarbetare, Äppelbo

Foto: Privat

Jag är lite kluven till det där. Jag tycker gott man kan förbjuda all religiös klädsel, för jag är emot religion - men då ska man förbjuda kyrkor och moskéer och synagogor också. Det finns viktigare saker att bråka om än någon burkini.

Annette Chaplignin, 40 år, aktiv i RSMH, Asperger-rörelsen och Miljöpartiet, norra Småland

Foto: Privat

Låt oss syssla med andra viktigare frågor istället och inte låta den diskussionen ta så mycket utrymme i media.

Om du också vill vara med i vår panel, skicka ett mejl till glod@tidningensy.se. Bifoga lite information om vem du är och vilka ämnen du är intresserad av.

Vattenvecka om hållbar tillväxt

Den här veckan hålls den 26 upplagan av World Water Week i Stockholm, en konferens för globala vatten- och utvecklingsfrågor. Cirka 3 000 personer från över 120 länder deltar. Årets tema är vatten för hållbar tillväxt men även vatten och migration har diskuterats.

Vid invigningen betonade Torgny Holmgren från arrangören Stockholm International Water Institute, att vattenfrågan knyter ihop utvecklingsfrågorna.

- Utan pålitlig tillgång till vatten kommer nästan inget av målen för hållbar utveckling att kunna uppnås, menar han.

Stockholm junior water prize gick till tre studenter från Thailand som studerat hur växter samlar in och håller vatten och sedan byggt en anordning som imiterar denna process.

Stockholm water prize gick i år till professor Joan Rose som utreder och kartlägger vattenburna sjukdomar.

Benita Eklund

Läs mer om Joan Rose på <http://arkiv.tidningensy.se/7786-2/>

Hundar förstår orden som sägs

Språkförståelse kan vara en grundläggande funktion i hjärnan, även hos djur, enligt en ny studie som nyligen publicerats i tidskriften Science. Forskarna har kunnat visa att hundar inte bara lyssnar på tonfall utan också förstår orden som sägs.

Hundarna i studien fick ligga stilla i en magnetkamera och lyssna på sin mattes eller husses röst när de uttryckte uppmuntrande budskap på glatt och neutralt sätt. Det visades sig att hundarna reagerade på det som sades och inte på tonläget.

Per Jensen, professor i etologi, kommenterade studien i Sveriges radios Vetenskapsradion. Han tror att det i första hand handlar om att hunden utvecklat en förståelse eftersom den levt länge vid människans sida.

- Jag tror det här är helt unikt i djurvärlden. De här hjärnfunktionerna finns bara där för att tolka vad vi människor säger till hundarna, säger Per Jensen till Vetenskapsradion.

Benita Eklund

Foto: Christopher Pala/IPS

Nu pågår förhandlingar inom FN för ett rättsligt bindande avtal för skydd av den biologiska mångfalden i det öppna havet.

Världens hav kan få ett rättsligt skydd

Ett nytt internationellt avtal kan vara på väg att förhandlas fram om skyddet av den biologiska mångfalden i de öppna haven, "high seas". Det är områden som omfattar halva planetens yta och som till stor del saknar skydd.

Det öppna havet - "high seas" - är områden som ligger utanför länders ekonomiska zoner och som omfattar nära två tredjedelar av havsytan.

Världens regeringar har ännu inte kommit överens om detaljerna kring skydd och hållbar användning av öppna havsområden på internationellt vatten.

Mellan den 26 augusti och den 9 september pågår förhandlingar i FNs högkvarter om ett bindande regelverk under havsrättskonventionen, Unclos, som ska garantera långsiktigt friska hav.

- Intresset växer för vad som finns under havsytan i öppna havsområden, vilket skapar ett behov av en detaljerad överenskommelse, säger Elizabeth Wilson, chef för avdelningen för internationell havspolitik vid stiftelsen Pew Charitable Trusts.

De pågående förhandlingarna täcker marina genetiska resurser, förvaltningsredskap som marina skyddsområden, bedömningar av miljöpåverkan, kapacitetsskapande åtgärder och överföring av marin teknik.

- Hittills är det främst generella idéer som har diskuterats. Vi förväntar oss verkligen att de kommer att gå in mer i detalj i frågorna, säger Elizabeth Wilson.

Lyndal Rowlands/IPS

Regeringen ändrar sig om skatten på sol-el

Regeringen ändrar sig nu vad gäller den starkt kritiserade sol-skatten. Som Syre rapporterade om förra veckan har det visat sig att EUs regler för konkurrens och statsstöd inte kräver en sådan skatt, vilket regeringen tidigare hävdade.

I veckan kallades finansminister Magdalena Andersson till skatteutskottet av utskottets ordförande Per Åsling (C).

- Det finns ett antal frågetecken som ansvarig minister Magdalena Andersson behöver besvara. Bland annat vill vi veta om regeringen i sitt samtal med EU har utrett frågan om solskatten tillräckligt, menar han.

Enligt Per Åsling är det "fullständigt ologiskt att regeringen väljer att straffbeskatta förnybar energi". Sol-skatten går också på tvärs med det ge-

mensamt uppsatta målet om en svensk elproduktion som är 100 procent förnybart till år 2040 menar han.

Regeringen försvarade först skatten men på onsdagen meddelade finansminister Magdalena Andersson till SVT att den ska ses över så fort som möjligt.

- Om det nu kommer signaler från kommissionen att vi kan gå ner ytterligare eller inte behöver ha hela den här skatten, då jobbar vi som sjutton nu med att se om det finns ytterligare möjligheter. För oss är det viktigt att värna solelen, säger finansminister Magdalena Andersson (S).

Hur mycket skatten ska sänkas eller när det i så fall kan ske kan Magdalena Andersson inte svara på i dagsläget.

Benita Eklund

Basinkomst på agendan för SSU

Socialdemokratiska ungdomsförbundets idépolitiska tidskrift Tvärdrag uppmanar nu medlemmar-na att ordna möten för att diskutera basinkomst, en garanterad inkomst utan krav på motprestation.

På hemsidan erbjuds ett diskussionsmaterial utifrån frågan: Basinkomst, en feministisk reform? "Passar utmärkt att använda på SSU-klubbmöte, studiecirkel, kurs med mera", skriver man.

Materialet bygger på två personer som har motsatta åsikter. Katerin Mendez från Feministiskt initiativ är positiv till basinkomst och menar att det handlar om en viktig feministisk fråga.

- Jag representerar ett parti med en intersektionell analys, vilket betyder att vi är feminister som ser hur olika maktordningar upprätthåller varandra. Feminism i sig är ett verktyg som hjälper oss att syna makt, och målet är ju också att omfördela makten, säger hon i Tvärdrags diskussionsunderlag.

Tid är en maktfaktor som ofta räknas bort menar hon, och basinkomst blir enligt Katerin Mendez

en fråga om både feminism och demokrati när vi synar vilka som har tid att aktivt delta i samhället.

På motsatta sidan finns Ulrika Lorentzi, utredare på fackförbundet Kommunal, som inte tycker inte att basinkomst är en önskvärd reform, "i alla fall inte i Sverige just nu".

Hon jämför med vårdnadsbidraget som togs ut av över 90 procent kvinnor.

- Risken när den här möjligheten finns är att man då minskar på olika typer av välfärdstjänster och tycker att "det kan ju ni lika gärna vara hemma och göra. Ni behöver inte jobba, ni får ju den här basinkomsten", menar hon.

Hon kommer också in på basinkomstförespråkaren Guy Standing och hans teorier om "prekariatet". Ulrika Lorentzi tycker att han "ger upp" tanken om att det finns arbete till alla.

- Det kanske är så, kanske ännu mer i det samhälle han lever i, att tanken om en full sysselsättning är för långt borta. Men jag tror inte det.

Tvärdrag uppmuntrar också till basinkomstdiskussioner utifrån andra perspektiv, som miljön.

Benita Eklund

Foto: Lars Pettersson/TT

Avloppsvatten och radioaktivt avfall från en övergiven militärbas riskerar med klimatförändringarna att läcka ut i omgivningen.

Övergivet kärnavfall ett hot mot Grönland

Grönlands allt varmare klimat får många ekologiska följder. Bland annat riskerar radioaktivt avfall att nå den danska kolonins inlandsisar och närliggande hav.

Bland annat rör det sig om 24 miljoner liter avloppsvatten och lågradioaktivt avfall som blivit kvar sedan det amerikanska flygvapnet hade en bas, Camp Century, långt in på den grönländska inlandsisen. Basen stängdes redan 1967 och dess atomreaktor demonterades. Personalen åkte hem men avfallet blev kvar, inpackat i Grönlands is.

Med ett allt varmare klimat kan avfallet snart nå omgivningen.

Det är oklart vem som ska bekosta omhändertagandet av avfallet. Det ursprungliga fördraget som slöts mellan Danmark och USA utgick från 1960-talets klimatologiska förhållanden och ännu har länderna inte kommit överens om några nya riktlinjer i avfallsfrågan.

Klas Lundström

Läs mer på: <https://tidningensy.se/2016/nummer-86/militart-avfall-tinar-fram-ur-gronlandsisen/>

Geopolitiska utmaningar efter diktators död

Uzbekistans seglivade diktator Islam Karimov har dött, 78 år gammal. Han växte upp på ett barnhem i dåvarande Sovjetunionen och tillträdde som det centralasiatiska landets president kort före det sovjets sammanbrott.

På senare tid har det slutna landet med 30 miljoner invånare, ökänt för sin repression mot journalister och demokratiaktivister, öppnat dörren till omvärlden på glänt, åtminstone ekonomiskt. För USA har ett Uzbekistan under Karimovs vakande öga varit en korridor in till Afghanistan, och för Ryssland har landets diktatoriska lugn medfört gynnsamma affärspositioner, främst inom energi- och mineralsektorn.

Även Teliasonera har tjänat pengar i Karimovs korrupta diktatur. 2012 avslöjade SVTs Uppdrag granskning att telekomjätten, där svenska staten är största ägare, etablerade sig i Uzbekistan 2006 och köpslog med Karimovs dotter, Gulnara Karimova, en ekobrottsanklagad affärskvinna. Enligt obekräftade uppgifter har Gulnara Karimova försatts i husarrest, vilket lämnat frågan om vem som blir Uzbekistans nästa statshuvud till vilda gissningar.

"Uzbekistan är ett nyckelland i [Centralasien]. Ju kortare denna fas av ovisshet blir, desto bättre", skrev Aleksej Pusjkov, ordförande för ryska dumans utrikesutskott, på Twitter med anledning av Islam Karimovs död.

Klas Lundström

Kritik mot bild av pälsnäringen

En artikel om pälsdjursnäringen i National Geographic kritiserar hårt av den internationella sammanslutningen Fur Free Alliance (FFA). Artikeln säger enligt FFA att pälsproduktionen är på en rekordnivå och att påtryckningar för förbättringar borde ersätta krav på förbud.

FFA menar bland annat att argumentet att hårdare regler bara får produktion att flytta inte är etiskt giltigt, av samma skäl som att det inte är moraliskt försvarbart att göra till exempel barnarbete lagligt på grund av sämre villkor på annat håll.

Benita Eklund

Foto: Daniel Ochoa de Olza/AP/TT

Den uråldriga spanska traditionen väcker starka känslor och kritiken växer. Förbjuda, reformera eller lämna ifred är frågan för landets politiker.

Spansk tjurfäktning satt under stor press

Debatten om tjurfäktningen har fått ny fart i Spanien i och med en video om unga kalvar som förödmjukas och dödas när matadorer utbildas. Den stora spridningen av filmen har satt ny press på politikerna. Därtill väntar en demonstration i Madrid som antas bli enorm.

Främsta argumenten för att behålla tjurfäktningen är inkomster och jobb. Men den har också uråldriga anor och kan spåras tillbaka till dåvarande Mesopotamien och romarrikets offrande av heliga tjurar. Traditionen hade länge en ohotad ställning i Spanien, men under de senaste decennierna har protesterna vuxit sig starkare. Det är framför allt djurhållningen och dödandet inför jublande åskådare som kritiker finner förkastligt.

Den 10 september arrangerar djurrättspartiet Pacma (Partido Animalista) en jättelik demonstration i huvudstaden Madrid. Målet är ett totalförbud av vad anhängarna beskriver som ett viktigt kulturinslag och turistmagnet.

Men en nyligen publicerad video har satt press på tjurfäktningsindustrin. Videon, som ligger uppe på Pacmas hemsida, visar hur försvarslösa kalvar plågas och dödas av aspirerande matadorer, som övar pilstick och utmaningar på kalvar i stället för fullvuxna tjurar. Bilderna är bevis på de grymheter som omgärdar tjurfäktningsindustrin och bristen på rättigheter för de tvångsdeltagande djuren.

- Jag har aldrig sett maken till sådan grymhet på en tjurfäktningfestival, säger en av videons anonyma producenter.

Förtvivlade kommentarer på Pacmas hemsida undrar vad ansvariga politiker i kommunen ifråga - Valmojado, i provinsen Castile-La Mancha, 40 kilometer sydväst om Madrid - har att säga om djurplågeriet. Det korta svaret är ingenting. I Castile-La Mancha är tjurfäktning laglig och skyddad enligt lag.

Provinsen är heller inte ensam. 2014 gav regeringen i den autonoma regionen Kastilien och León tjurfäktningen status som kulturellt och andligt kulturarv. En ledare i tidningen Salamanca 24 Horas bjöd på en förklaring till den autonoma regeringens baktankar med skyddsmärkningen:

"Tjurfäktning är det andra stora publiknöjet i Spanien efter fotboll, och omfattar årligen miljontals åskådare."

Med andra ord: stora inkomster. Men finanskrisen innebar en nergång för industrin och Spaniens femtiotalet tjurfäktningsskolor fick det svårt med räkenskaperna. Först 2014 hade "tjurekonomin" återhämtat sig och omsätter årligen drygt 30 miljarder kronor och erbjuder 200 000 arbetstillfällen, enligt ANO-ET, Spaniens samlande tjurfäktningsorganisation.

Det är detta som står på spel, menar ANO-ET, ifall Kataloniens införda förbud från 2010

skulle få fötter och sprida sig över hela Spanien. Att frågan är politiskt brännhet står klart, även att den klyver rakt igenom höger-vänsterskalan. Vänsteralliansen Podemos vill exempelvis inte ta ordet "totalförbud" i sin mun, däremot förespråkar tunga namn "en mellanväg".

- Jag tycker det skulle vara intressant om Spanien kunde hitta en väg där tjuren inte genomlider den sista behandlingen [och dödas], säger Joan Ribó från Podemos och borgmästare i Valencia, till tidningen Local.

Ribó och andra inne på samma kompromisslinje förespråkar "en portugisisk modell", där tjurfäktningen följer samma mönster som i Spanien, men med den väsentliga skillnaden att tjuren inte dräps på arenan.

Pacma och andra djurrättsrörelser som strävar efter ett totalförbud ser Ribós föreslagna linje som ett steg framåt, men menar att tjurens lidande inte nämnvärt minskar då individen ofta slaktas strax efter fäktningen.

"Vad borgmästaren [Ribó] också missar är att tjurar ändå kommer att huggas med pilar och förmodligen ändå dödas bortom allmänhetens synhåll, vilket förlänger deras lidande. Det enda acceptabla förslaget vore att förbjuda all form av otidsenliga skådespel som erbjuder nöje på bekostnad av djurs lidande", skriver Pacma i ett uttalande.

Klas Lundström

Fredag 26 aug. I den spanska staden Matalpino har man bytt "Running of the bulls", tjurrusning, till "Running of the ball". I Boloencierro, som det heter på spanska, låter man en tre meter stor frigolit-boll rulla nerför stadens gator. "Boloencierro" är kul, för hela familjen och ett bra alternativ för det växande antalet människor som motsätter sig tjurfäktning och tjurrusningar" säger djurrättsorganisationen PETA.

Foto: Jose Manuel Valera

Granne med urangruvan

Text och foto: Klas Lundström

Jord, vatten, uran. Det är vad livet i nordvästra Nebraska kretsar kring. Men hur är det att leva granne med en urangruva och hur pass ren och miljösäker är industrin som bryter naturens tyngsta grundämne, utan vilket det aldrig hade blivit någon kärnkraft eller några kärnvapen? På följande sidor får Syres läsare ta del av tre utdrag ur journalisten och författaren Klas Lundströms kommande bok *Urangruvan på prärien*.

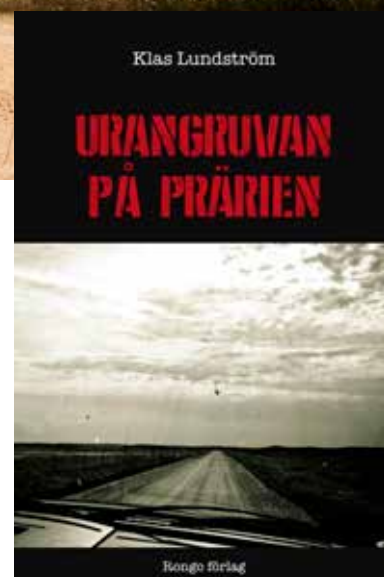

Foto: Agnes Sluber

Klas Lundström är reporter på Syre och har bevakat den amerikanska energipolitiken i form av flera reportage och artiklar det senaste året.

Naturens tyngsta grundämne

Uran upptäcktes officiellt 1789 av apotekaren och kemisten Martin Heinrich Klaproth bland avskräde från silvergruvorna utanför Jáchymov, i nuvarande Tjeckien.

Upptäckten döptes efter den då nyligen upptäckta planeten Uranus och fick atomnummer 92. Uran är naturens tyngsta metalliska grundämne.

1. Uran

Crawford kallas för trädgården bortom Sandhills och är omringad av prärie. En ung stad med cirka tusen invånare, grundad 1886 som militär utpost och knutpunkt för järnvägen. Efter "indiankrigen" under 1800-talets senare hälft hade präriens ursprungsfolk besegrats militärt och stängts in i reservat. Prärien låg öppen och inbjudande som ett stilla hav för penningstarka aktörer från Europa och det urbana östra USA som hade fått upp ögonen för Great Plains jordbrukspotential.

I nordvästra Nebraska gick uranjakt av stapeln samtidigt som Kalla kriget led mot sitt slut. Nya geopolitiska lägen ställde den amerikanska uranproduktionen i ett vägskäl: kapplöpningen var ett minne blott, kärnvapenprogram avslutade och planerna på "en ny kärnkraftsgeneration" var raserade i sviterna av olyckan vid Three Mile Island utanför Harrisburg den 28 mars 1979.

Tre decennier efter de första stappande gruvstegen på prärien har uranproduktionen intill åsen Crow Butte utanför Crawford nått sitt eget oundvikliga vägskäl. Antingen expanderar Cameco Resources, världens största

uranproducent, i hopp om att förnya sin verksamhet, och de gräver nya uranbrunnar inne i Crawfords stadskärna - eller så sätts det punkt för uranproduktion i nordvästra Nebraska och stadens invånare tvingas leta efter nya ekonomiska livlinor.

Den solnötta skylten med texten Squaw Creek Road har sett mycket genom åren. Längre upp längs vägen, på krönet som reser sig ovanför åkrar och bondgårdar några kilometer utanför Crawfords stadskärna, låg familjen Gibbons paradiset på jorden. Marken hade de fått tack vare "Homesteaderlagen" som delade ut jordlotter till amerikaner som var villiga att bryta upp och flytta västerut för att påskynda koloniseringen av prärien. Nebraska var den första delstaten att implementera lagen 1863, ett politiskt projekt med enbart vinnare enligt makten i öst. Nybyggare fick sin jord, järnvägsbolagen fick sina järnvägslinjer och storstäderna blev av med sin slum medan hela Amerika fick mat att sätta på borden.

Fyra jordbrukargenerationer Gibbons njöt av den majestätiska utsikten under den stigande solen över kortgräsfälten vid det ensamma berget Crow Butte. Det är en helig punkt för

Oglala-Lakotafolket och en plats som den mytomspunne krigaren Crazy Horse sökte sig till för att meditera och be strax före sin död 1877 vid militärutposten Fort Robinson.

Familjen Gibbons rötter är samantvinnade med jorden. På prärien sägs det att troheten till bergen och de ständiga vindbyarna formar människor, djur och växter. Här lutar sig människor västerut och träden österut och mellan dem bjuder horisonten upp vinden till dans. Här förenas den amerikanska västerns samtliga komponenter: arbete, rekreation, tro. Men framför allt *hopp*. Och tillsammans formade familjen Gibbons liksom otaliga andra nybyggarfamiljer en tillvaro som utgick från jorden.

Men måndagen den 18 maj 1992 förändrades allt.

Från köket hörde Beth Gibbons det utdragna tjetet från traktortutan. Den då 54-åriga Beth släppte allt och sprang ut och fann maken Harold likblek.

"Jag är sjuk."

Den 68-årige bonden jämrade sig medan han halade sig ner från traktorn.

Harold var född i Crawford, Beth växte upp i Sandhills och de hade träf-

Vid hälften av världens urangruvor – däribland Crow Butte – används numera en metod där gruvbolaget pumpar ner stora mängder vatten via borrarbrunnar och kommer åt uranet i porösa berglager flera kilometer under markytan. Brunnarna syns bara som anonyma lådor i landskapet.

”Hade Harold dött av radioaktiv exponering? Den frågan har jag inte kunnat släppa. Jag kan bara inte. Det är som om Harold sitter på min axel och uppmanar mig att fortsätta ...”

Beth Gibbons tog steget och började offentligt kritisera uranverksamheten. Det var inget lätt steg att ta; få ville lyssna till hennes oro och många fjärmade sig från henne.

Uranindustrin

Uranindustrin i USA startades under andra världskriget i militära syften. Först på 1950-talet började industrin även förse energisektorn och i dag är uranproduktionen endast ämnad för civila ändamål.

Nebraska och Arizona

I Crawford i nordvästra Nebraska startade uranproduktionen i början av 1990-talet och har blivit stadens ekonomiska livlina.

Längre söderut, i Arizona och New Mexico, kämpar tusentals före detta gruvanställda för att få kompensation och upprättelse efter att ha drabbats av sjukdomar.

Planerad expansion

Besked om Cameco Resources expansionsplaner i nordvästra Nebraska väntas komma i slutet av 2016, efter flera uppskjutna deadlines. Ärendet behandlas av USAs atomkommission NRC och atomindustriella kommittén som av miljörelser anklagas för historiskt nära band till kärnkraftsindustrin.

Källor: Cameco Resources, New York Times

fats på en dans som unga. Senvåren 1959 gifte de sig och bosatte sig på Harold's familjegård. De visste vad som krävdes för att få vardagen att gå ihop och livet att fungera på prärien. Harold Gibbons arbetade hårt, steg upp i vargtimmen för att se efter djuren och drack sitt morgonkaffe medan himlen skakade av sig sina nattgrå nyanter och gryningsrodnade.

Harold var aldrig sjuk, gick i kyrkan om söndagarna som en god kristen och vände sig till Gud för beskydd och stöd. Men nu när Harold raglade in i huset hade allt kastats över ända. Beth stängde grinden så att korna inte skulle ströva ut på landsvägen som hade dragits några år tidigare, den som förenade Crawford med urangruvan.

Gud måste befinna sig annorstädes den här morgonen, tänkte Beth när hon fann maken hjälplöst nedsjunken i vardagsrumssoffan. Plötsligt såg han svag ut.

”Ska jag ringa efter ambulans?”

”Nej då”, lugnade Harold. ”Det går säkert över om jag bara får vila lite.”

Beth gick till köket för att ordna något åt Harold att äta och dricka, men när hon en stund senare tittade till honom igen hade makens hjärta slutat slå.

På väg till sjukhuset var Beth nära att köra i diket medan hon försökte hålla samma hastighet som ambulansen. Kort efter ankomsten konstaterade läkaren att Harold Gibbons var död. Hjärtinfarkt. En sjuksköterska försåg Beth med en stol så att hon inte skulle svimma av chocken. Livet – så som hon hittills levt och känt det – försvann som när någon blåser ut ett ljus.

Beth fylldes av en märklig känsla när hon vandrade med kängprydda fötter i samma hösttunga och vårleriga jordar som Harold hade plöjt till sitt livsverk. Deras livsverk. Från grusvägen på andra sidan om det höga gräset där de

ras mark tog slut kastades damm upp av lastbilar som åkte fram och tillbaka till urangruvan. Ibland gick trafiken så tät att dammolnen bildade sköld mot solen.

– Gruvan var som ett tecken på sämre tider, för alla. Som en korp som för med sig dåliga nyheter.

På kyrkogården i centrala Crawford ligger Harold begravnen under en enkel gravsten med en ros som symboliserar deras liv tillsammans. I fem år efter hans död bedrev Beth ensam jordbruk och vallade boskap. Lika mycket i ett försök att gå vidare som för att hålla tårarna borta.

– Det hände att jag upptäckte att tårarna bara rann när jag körde traktorn, samma traktor som Harold hade använt i så många år, säger hon.

Den där oroskänslan i magen vägrade lämna henne ifred. Den som Beth och Harold hade levt med de sista åren tillsammans, den där känslan som började gro samtidigt som uran började brytas på markerna intill familjegården. Snart hörde de rykten om förstörda åkermarker och förgiftade grundvattenbrunnar. Under otaliga sömnlösa nätter kastade skenet och ljuden från urangruvan sina frågor över Beth: Hur kunde en fullt frisk karl med bra värden och sund livsstil falla ihop och dö inom loppet av en timme?

Även minnet efter Harold's egna konstaterande ekade inom henne: Om tjugo år kommer alla att vara döda.

Så hade han sagt när han slog sig ner vid köksbordet efter ett besök hos några vänner i Wyoming. Hans vänner var gruvkarlar som ena sekunden hostade lungorna ur sig för att i nästa försäkra att det var ”bra pengar” och ”värt lite svett och blod”. Att arbeta i och leva i närheten av uran- eller kolgruvor var förenligt med hälsorisker, hade de förklarat för Harold.

Sommaren 2014 fick Beth veta att den siste av Harold's vänner hade avlidit i sviterna av lungcancer. Då hade Beth Gibbons redan flyttat in till Crawford och med i flyttlasset fanns sorgen och de många ouppklarade frågorna.

– Hade Harold dött av radioaktiv exponering? Den frågan har jag inte kunnat släppa. Jag kan bara inte. Det är som om Harold sitter på min axel och uppmanar mig att fortsätta ställa de obekväma frågorna tills vi får något ordentligt svar på dem. Det är inte bara för min egen skull, utan med omtanke för hela regionen.

När ”gula kakor” började brytas nästgårds visste Beth och Harold lika lite om uranutvinning som de flesta i Crawford. Rikliga uranfyndigheter kartlades vid Crow Butte redan 1980, men det var först mot slutet av samma årtionde som industrifolk och geologer från det lokala gruvbolaget Ferret Exploration Company (FEN) och det wyomingbaserade Uranerz vallfärdade hit.

Det var en tid då uranets framgångsrika år tycktes ha sprungit ifrån den amerikanska västern. Under Kalla kriget var USA världens ledande uranproducent och gruvorna gödde det amerikanska kärnvapenprogrammet med isotopen uran-235, den komponent som kan framtvinga en kedjereaktion, men ett element som utgör mindre än 1 procent av naturligt uran. Med tiden växte efterfrågan på uran från USAs civila kärnkraftverk och dominerar numera marknaden.

Boomdecennierna öppnade tusentals gruvor i den amerikanska västern och erbjöd arbetstillfällen och skatteintäkter. Samhällen pantsatte sin ekonomiska existens kring uranproduktionen. Men olyckan vid kärnkraftverket Three Mile Island innebar ett bakslag för industrin; opinionen vände och förutom en pikant och direktsänd kärnkraftsolycka tvingades atomindustrin även tampas med frekventa driftstörningar och skenande kostnader. Även ickespridningsavtalet av kärnvapen som USA och dåvarande Sovjetunionen ingick slog hårt mot uranindustrin. Till slut sprack ballongen och den amerikanska västerns ”uranstäder” tömdes på jobb, invånare och syfte. De utan någonstans att ta vägen blev kvar. Mest utsatta var förstamerikaner som levt i och av regionerna både före och under uranruschen, och som nu fann sig vara grannar till övergivna gruvor och läckande avfallsdammar.

Den federala myndigheten Bureau of Land Management uppskattar att den amerikanska västerns 14 delstater tillsammans inhyser flera tusen övergivna urangruvor.

American Indian Movement (AIM) kämpade i början av 1970-talet för att skapa uppmärksamhet runt de svåra förhållanden som först-amerikaner lever under.

2. Vatten

”Oceanen under prärien”. Det är vad akvifären Ogallala kallas. Ett av planetens största sötvattenmagasin.

Ogallala är ingen sjö, inte heller någon flod utan påminner snarare om en svamp som samlat tusen miljarder liter vatten i ett poröst jordlager under åtta delstater: Colorado, Kansas, Nebraska, New Mexico, Oklahoma, South Dakota, Texas och Wyoming. Akvifären förser miljontals människor med dricksvatten och Ogallalas tillgång varierar från delstat till delstat. De största lagren återfinns under Nebraska, som trots knappt 20 invånare per kvadratkilometer är USA:s tredje största grundvattenkonsument. Delstatens höga vattenkonsumtion botten främst i storskaligt jordbruk.

Utanför Chadron är vinden det enda som vittnar om någon form av rörelse. Det där vykortsintrycket återvänder; prärie, uppspärrad himmel och något ensamt träd som håller horisonten i handen. Chadron grundades som utpost för franska pälsjägare 1833 men blev snart en viktig oas för skandinaviska och östeuropeiska nybyggare. Jordbruket har förblivit regionens enda synliga industri

- närmaste storstad ligger minst 20 mil härifrån, i alla riktningar - och en knapp mil ifrån stadskärnan ligger reservatet Pine Ridge.

Hannan LaGarry begrundar alla möjliga utsikter medan han drar två grova fingrar genom sitt Gandalfliknande skägg. Han är uppvuxen och bosatt i Chadron och undervisar i geologi och forskar vid Oglala Lakota College och spenderar varje arbetsdag två timmar i rörelse; från hemmet i Nebraskas traditionella jordbrukslundar till eleverna och forskningen i Pine Ridge.

- Jag önskar att jag en dag kunde känna att Chadron och Pine Ridge tillhörde samma ekonomiska och politiska värld. Men det gör de inte. Det är mer än en delstatsgräns som skiljer dem åt.

Oglala Lakota College bildades 1971, i samma veva som *American Indian Movement* (AIM) genomförde en rad uppmärksammade ockupationer: bland annat av den gamla fängelseön Alcatraz utanför San Francisco och myndigheten Bureau of Indian Affairs i Washington DC. AIM nådde sin mediala zenit 1973 i samband med ockupationen av samhället Wounded Knee i Pine Ridge. En protestaktion med rötterna i reservatets försämrade politis-

Hannan LaGarry forskar och undervisar i geologi vid Oglala Lakota College. Han menar att uranutvinningen vid Crow Butte bidrar till att förvärra en redan allvarlig situation där prärien blir varmare och torrare, särskilt eftersom gruvbrytning, liksom jordbruket, kräver ansenliga mängder vatten.

Koppling till Sverige

Andra och Sjunde AP-fonden investerar allmänna pensionsmedel i den kanadensiska gruvkoncernen Cameco, världens största uranproducent som förutom gruv innehav i de amerikanska delstaterna Nebraska och Wyoming även driver uranproduktion i Kanada och Kazakstan.

Svensk import

Sveriges kärnkraftverk använder cirka 2 000 ton uran årligen. Importen sker framför allt från Australien, Kanada och Namibia. Någon uranutvinning i Sverige sker för tillfället inte trots fyndigheter.

Källor: Svensk energi, Swedwatch,

ka och sociala klimat men som snart blev en militär belägring med dödsfall och våld. USA stod på randen till väpnad konflikt. I bakgrunden fanns kampen om naturresurserna - uranet och vattnet. Hannan LaGarry, son till franska nybyggare, kunde liksom andra boende i Pine Ridges gränsstäder inte röra sig fritt längs vägarna.

Det var en tid präglad av belägring och hat.

Sprickan mellan reservatet och omvärlden växte och viljan till försoning överskuggades länge av olika versioner av händelseförloppet vid Wounded Knee. Nu har åren lagt ett glömskans täcke över alltsammans, åtminstone på ytan. Men behovet av svar är fortfarande stort och växer bland unga Lakotas. De lokaldemokratiska samhällena som presidenten Thomas Jefferson (1801-1809) hade för avsikt att plantera i den vite amerikanens nya koloni i väst var tänkt att inkludera förstamerikanerna, med assimileringspolitik och tvång, om nödvändigt. I slutändan skulle de tillhöra ett och samma samfund och samhälle.

Amerika.

Så blev det inte.

Hannan LaGarry suckar och ser sig omkring. Den tydligaste utsikten just nu är Great Plains förkroppsligande av det som general Zebulon

Pike beskrev som en enda stor öken i sin ödesmättade korrespondens med president Jefferson. En region utan liv eller befolkning.

Det är vad som står på spel, menar Hannan.

- Regionen som beboelig plats. Punkt slut. Oförutsägbara vädermönster än inget att bjuda upp till dans hur som helst, du riskerar nämligen att dratta på andan och slå dig. Illa, dessutom. Regionens geologiska förutsättningar är heller inte optimala för uranproduktion: marken är porös och det är nära till livsviktiga sötvattenbrunnar.

Great Plains nyckfulla regncykel och ett glupskt jordbruk banade väg för *Dust Bowl*-eran, USAs hittills värsta och till stor del människoproducerade ekologiska katastrof. Nu håller samma komponenter, med god hjälp av ohållbar dränering av sötvattenmagasinen, på att cementera den väldiga amerikanska prärien till ett *permanent ökenlandskap*. Nordvästra Nebraskas invånare har hamnat i skottlinjen till ett flerfrontskrig, menar Hannan; den oförutsägbara vinden och annalkande erosionen breder ut sig som en ekologisk kallbrand som människan bemöter genom att gräva djupare brunnar och introducera än mer vattenkrävande bevattningssystem.

- Den här regionens största tillgång är helt klart vattnet. Jordbrukets bevattningssystem använder sig av hisnande mängder, och det gör även gruvindustrin. Vad folk inte tagit till sig är att vår egentligen enda sötvattenkälla - Ogallala - på flera håll har pumpats torr. Utan tillgång till vatten överlever du inte, särskilt inte i så pass utsatta regioner som Great Plains.

Samtliga frågor som rör matsuveränitet, klimatförändringar, växt- och djurliv, hållbart boende och energioberoende återkommer till en och samma stötesten: tillgången till rent dricksvatten.

- Lite beroende på var i Nebraska du befinner dig räknar vi med att vattenreserverna kan räcka i högst tre decennier till. Högst. På andra håll bara fram till 2030. Om vi inte ändrar på saker och ting, vill säga. Vattnet i Ogallalaakvifären är omkring 26 000 år gammalt och en kvarleva från den senaste istiden. En mindre ocean som råkade kapslas in rakt under en av planetens torraste regioner. Så hur mycket mer uran tål de amerikanska sötvattenkällorna, och i synnerhet Ogallala? De sötvattenmängder som vi behöver för att överleva används i nuläget för att utvinna ett grundämne som inte kommer oss till del. Det skickas på export.

Kent Anders, veterinär i Crawford, visar ett brungrumligt vattenprov från 1993. Hans tidigare fina brunsvatten har blivit förorenat sedan gruvbolagen etablerade sig i regionen i början av 1990-talet.

3. Jord

De oheliga allianserna och rörelserna som växte fram under 1980-talet har skördat en rad segrar mot uran- och dammplaner runtom i South Dakota. Men det återstår att se huruvida dagens miljöstrider – inte bara mot nya gruvplaner i Black Hills utan kanske främst mot Keystone XL:s oljeledning – lyckas rädda South Dakotas industrifria jord och delstatens självbild som ”orört land”. Frihandelsavtal som NAFTA gör det väsentligt svårare för sociala rörelser och miljöorganisationer att navigera sig fram genom finstilt juridik i hopp om att hålla nationella energibolag på andra sidan präriehorisonten. Än mindre återopa ekologiska resurser som mer värda än ekonomiska.

Charmaine White Face fick först höra talas om uran när hon var nio år. Hennes lärare berättade om ett grundämne med ett märkligt klingande namn som användes för att tillverka en bomb som USA hade fällt två upplagor av över Hiroshima och Nagasaki. Bombarna hade satt punkt för ett världskrig och det kunde nästan sägas att världen hade uranet att tacka för freden.

Men tio år efter krigsslutet var det en fred beväpnad till tänderna. Kalla kriget rasade och det anstod varje amerikansk medborgare att göra vad den kunde för att slippa se fosterlandet på knä. Under deras fötter och i markerna som omgärdade Pine Ridge – för att inte tala om de heliga svarta bergen, Black Hills – låg uranet och väntade.

Men det var inte marken som Charmaine White Faces lärare uppmanade sina elever att vända blicken mot – utan himlen. Kalla krigets främsta bomber var imaginära atombomber.

– Vi fick gömma oss under våra bänkar eller springa till närmaste skyddsrum, om det fanns något, minns hon.

Kriget är över sedan länge, men uranet förblir närvarande i reservatinvånarnas liv och själv känner hon sig helt omringad av naturens tyngsta grundämne. Är det inte i form av urangruvor som Crow Butte eller övergivna före detta boomstäder som Edgemont har självbekostade prover av brunnar och vattendrag nära hemmet visat spår av radioaktiva substanser.

Det styr hennes liv. Kampen mot uranet.

Eller snarare kampen för det radioaktiva grundämnets rätt att få bli lämnad ifred.

– Jag tänker inte på uran som en fyndighet eller rikedom, utan enbart som en del av Moder jord som inte bör grävas upp av den enkla anledningen att det är en del av henne. Skulle vi gräva i en människokropp för att få ut något, till exempel kalcium? Nej. Av samma anledning bör vi inte gräva i Moder jord. Hon är vår närstående och allt som vi är och har kommer ursprungligen från henne. Uranbrytning – var den än äger rum, i Black Hills eller nordvästra Nebraska – skadar först jorden och därefter oss. Vi kommer inte ifrån det. Uran är ett farligt grundämne, glöm inte det.

Charmaine White Face är biolog och ägnar sedan tio år tillbaka all sin vakna tid åt den sociala rörelsen *Defenders of the Black Hills* som med vattenprover, debattartiklar och seminarier informerar allmänheten om uranets avigsidor. En spegelvärld till Crow Buttes ägare Cameco Resources, som på sin hemsida beskriver uran som ”en gåva från jorden”.

Vem får vilka gåvor, undrar Charmaine White Face.

– Olika gåvor tillfaller olika inblandade i produktionen och inom atomindustrin råder en strikt hierarki. De ekonomiska russinerna av Crow Buttes ”gula kakor” hamnar på Cameco Resources tallrik, de ekologiska konsekvenserna får Moder jord, djur och människor i regionen broderligt dela på. Och leva med.

När produktionen peakade på 1970-talet ståtade USA med 384 godkända urangruvor, varav alla utom fyra återfanns på marker som tillhörde ursprungsfolk. Det värsta, menar hon, är att förstamerikanerna aldrig bjudit in uranindustrin att slå sig ner innanför reservatsgränserna.

– Vi förstamerikaner har inte bett om det här. Först besegrades vi militärt och drevs till randen av utrotning tills vi stängdes in i reservat. Ironin i det hela var bara det att reservaten rådde sitta på de största mineralskatterna i hela USA. Så nu önskar de väl inget hellre än att vi bara faller ihop och dör.

Många är redan, dess värre, på god väg.

Charmaine White Face pekar på situationen i Navajo Nation där en rapport från miljömyndigheten EPA uppskattat att över 500 urangruvor står öde och övergivna. Den största utmaningen är enligt myndigheten att utkräva ansvar från före detta aktörer när det gäller miljösanering och kompensation till boende. Den amerikanska minerallagen har kallats »den sista gratislunchen i västern» med hänvisning till de generösa villkoren som varje mineralletare och gruvaktör etablerat sig med genom åren.

Text och foto: Klas Lundström

”Urangruvan på prärien” ges ut på Rongo Förlag och går att förbeställa via förlaget: info@rongoforlag.se. Releasedatum är 15/9.

De ekologiska konsekvenserna av uranbrytningen får Moder jord, djur och människor i regionen broderligt dela på.

”Jag tänker inte på uran som en fyndighet eller rikedom, utan enbart som en del av Moder jord som inte bör grävas upp ...”

Charmaine White Face är biolog och ägnar sedan tio år tillbaka all sin vakna tid åt den sociala rörelsen *Defenders of the Black Hills*
Foto: Skip Schiel

Omöjliga intervjuer –
Jerker Jansson möter Terence McKenna

I begynnelsen var svampen

Terence McKenna hade en enorm massa teorier och idéer om människans utveckling – bland annat ansåg han att psykoaktiva ämnen är en integrerad del av den. Jerker Jansson har besökt hans universum för en omöjlig intervju.

Himlen är bjärt orange. Träd växer upp och ner från den, deras grenar är fulla av enorma persikolikhande frukter som pulserar av ett mjukt, rosa ljus. Jag hänger i tunna spindeltrådar från en jättelik ballong, gjord av ormbunkar. Och av någon anledning vet jag att allt detta sker inne i min egen mun.

– Coolt, va?

Jag fattar först inte varifrån rösten kommer. Sen ser jag. En av frukterna har ögon, näsa och mun.

– Jo, du har rätt, säger frukten. Jag stirrar på den.

– Du brukar ju alltid säga att varje människa är ett löv på mänsklighetens träd. Eller, du har nästan rätt. Vi är frukter.

Frukten börjar gunga fram och tillbaka, snabbare och snabbare och faller till slut onaturligt långsamt till marken, men istället för att krossas förvandlas den till en apa. En sliten skäggig apa i slafsiga jeans och t-shirt.

– Terence, säger apan. Du ville prata med mig?

Jag fnissar. Jag hänger inte längre under ballongen, jag står bland röda tulpaner upp till höfterna.

– Allvarligt? Skojar du? Det här?

Jag slår ut med armen. Apan skrattar ett bullrande skratt och plötsligt sitter jag i en stor länsfåtölj. Mitt emot mig sitter Terence McKenna.

– Ville bara testa om du var vilken flumskalle som helst. De finns i parti och minut. De som tar mina idéer som intäkt för att tända på, men inte har förstått ett dugg. De som slutar lyssna efter ordet drog.

Han reser sig upp, går fram till den öppna spisen framför oss, langar in några vedkubbar och tänder på. Det börjar att brinna direkt. Som på film.

Människan är kass

Efter att som ung bland annat ha pluggat ekologi och smugglat hasch ägnade han sjuttioåret åt att utforska olika droger. Han reste till Amazonas för att söka

Terence McKenna.

rätt på en planta som innehåller det psykoaktiva ämnet DMT, men hittade istället stora psilocybinsvampar, det som brukar kallas "magic mushrooms". Han menar att de experiment han genomförde tillsammans med sin bror satte honom i kontakt med Logos, en röst som förklarade grunden till religiösa upplevelser för honom.

– Har du tänkt på varför människan är så kass? undrar han när han vänder sig om.

Jag tittar upp.

– Kass?

– Ja, vi ser dåligt, hör dåligt, tänker dåligt och är rätt svaga

och bräckliga. De flesta av oss är mer eller mindre förvirrade, känslomässigt ur balans. Vi gråter, blir deprimerade, har ångest.

– Djur kan också deprimeras, svarar jag. Vem som helst som har sett en isbjörn på zoo vet det.

– Det är sant, men med oss är det liksom normaltillståndet. Varför måste vi ta mediciner för att fungera?

Han gör en paus. Utan att han behöver säga det förstår jag. Medicinerna är halvtaskiga ersättningar för de ursprungliga droger vi använde.

– Och om du tänker på bilar, maskiner, datorer, alla redskap vi använder för att bli människor fullt ut. Vi har utvecklats i samklang med vår teknologi.

Droger och teknologi

McKenna nöjer sig inte med att prata om droger, för honom är virtuella verkligheter, artificiell intelligens, utomjordingar och alternativa evolutionsteorier lika intressanta.

Bildmontage: Malin Bergendal

Terence McKenna tror att drogerna har fungerat på samma sätt som teknologin, de har varit avgörande för mänsklighetens utveckling.

Han gör ringar runt sina ögon med sina fingrar.

- Glasögon! Tänk vilken betydelse de har haft för mänsklighetens utveckling. Tänk så många vetenskapliga upptäckter som inte skulle ha blivit av bara för att deras upphovsmän inte kunde se ordentligt, läsa, i synnerhet på ålderns höst.

Han ser själv väldigt dåligt. Sedan barnsben har han burit väldigt starka glasögon. Ibland undrar jag om inte upplevelsen av att se dåligt i sig skapar ett intresse för teknologi. Men jag hinner inte fråga honom. Han har tänt en cigarett och viftar med den i luften.

- Visst finns det andra djur som tar droger, men kaffe, tobak, alkohol. Och är det inte droger så är det sex, teve, spel.

- Det moderna samhället ställer enorma krav på oss, säger jag. Inte konstigt om folk behöver varva ner, måste bearbeta allt.

- Ja, men jag tror att drogerna har fungerat på samma sätt som teknologin, de har varit avgörande för mänsklighetens utveckling. Våra förfäder följde stora gräsätande djur på Afrikas slätter. Dels för att jaga eller stjåla as från duktigare rovdjur, dels för att äta av insekterna som levde i gräsätarnas dynga. En del svam-

par som växer runt dynghögar är psykoaktiva. Än i dag växer de där. Också i Sverige. Överallt.

Utmanar det invanda

Det scenariot är centralt för hans resonemang. Människan blev människa tack vare droger. Han har inte fått särskilt mycket stöd i vetenskapliga kretsar för sina teorier, tvärtom har de avfärdats som byggda på missförstånd, källor och rena spekulationer. Men det är inte sanningshalten i hans teorier som intresserar mig, utan det faktum att han utmanar invanda föreställningar.

- Den som åt svamp blev lite mer kreativ, lite gladare och framför allt lite kåtare. Eller mycket kåtare. De såg bättre. Hörde bättre ... Och det satte igång en utveckling mot den moderna människan.

- Men om alla vore stenade jämt ...

Han avbryter mig, leende.

- Ja, hur farligt vore det? Hur jävla bra funkar det nu?

- Men om folk skulle köra bil på svamp? undrar jag.

- Man kanske inte behöver köra bil. Man kanske inte behöver ha så bråttom. Långsamhet är som Ivan Illich visar i sin text om cyklar effektivt. Eller. Det beror

på vad man menar med effektivitet. Vårt samhälle är inriktat på en form av effektivitet som är destruktiv, kontraproduktiv, människorna använder en massa tid åt att arbeta för att få ihop pengar till att ta sig till och från jobbet så snabbt som möjligt, bara för att fylla den tid de sparar med mer arbete.

Det slår mig plötsligt. Vi befinner oss i ett parallellt universum.

Ett sånt som MacKenna menade finns och som man når med hjälp av droger. I det universum där det gudomliga håller till. Jag ser mig omkring. Terence tittar på mig.

- Å andra sidan är det ju inget fel om folk använder droger bara för att de använder droger. De är ju likafullt till nytta.

Jerker Jansson

Foto: Sataru/Creative Commons 3.0

Hallucinogena ämnen, som de som finns i slätskivlingen, hade stor betydelse för människans utveckling, menade Terence McKenna.

Film: Kiki
Regi: Sara Jordenö
Manus: Sara Jordenö och
Twiggy Pucci Garçon
Visas på: Folkets bio i hela
landet

Izana Lee Vidal eller Zariya Mizrahi som hon är mer känd som är en del av Unbothered Cartier och The Legendary House Of Mizrahi. Hennes steg in i ballroomvärlden blev även starten på hennes könskorrigeringsprocess. I dag går hennes arbete som transaktivist och modell hand i hand för att förändra situationen för transpersoner globalt.

HBTQ-aktivism i New York

Kiki-scenen är en växande subkultur och aktiviströrelse som bildats av HBTQ-ungdomar i New York. Unga människor som slåss för sina rättigheter som transpersoner och för att finna sin egen plats på jorden. Här finner många en fristad från samhällets rasistiska, homo- och transofobiska förtryck.

I filmen får vi följa några ungdomar som blivit utslängda och övergivna av sina familjer när de kommit ut som trans. De vittnar om en rigid omvärld som inte accepterar dem som de är. I de flesta miljöer som Kiki-ungdomarna kommer ifrån är det helt förbjudet för biologiska pojkar och män att utforska de feminina världarna.

Trycket är starkt från föräldrar och samhälle att killar ska vara maskulina och avviker de från den normen blir de utsatta och utstötta. Familjerna reagerar i många fall med bestörtning, örfilar, skän-

dar och förskjuter sina barn, och det innebär naturligtvis att många hamnar på gatan och får kämpa hårt för att finna ett sammanhang att leva värdigt i.

De som tillhör Kiki-scenen samlas kring den konstform som kallas "House and Ball", vars mest kända uttryck är vogue-dansen; en kraftfull, graciös och glädjefull dans-stil där de medverkande bär fantasifulla, spektakulära, mycket personliga kostymer och kreationer som för tankarna till cabaret, dragshow eller dramatiskt catwalk med spännande hand- och benrörelser som influerats av egyptiska gester, rå balett och fri modern dansteknik.

Dansarna uppträder i tätt samspel med djs, en högljudd kommentator och jubelrop från åskådarna. Dansen handlar lika mycket om att ha kul som att ge utlopp för personlig smärta och djup sorg över sakernas tillstånd, och i de berörande närgångna porträtten i filmen förnimmer

vi deras olika historier som lyser igenom paljetter, peruker och smink.

Dansarna tränar och tävlar på balerna i lag, eller "hus", som det kallas i sammanhanget. "Husen" är olika grupperingar som också är alternativa familjesystem, med en struktur där de är varandras döttrar, mammor, kusiner med mera för att ersätta de förlorade familjerna. Kiki-scenen är ett matriarkat där lagledarna kallas "föräldrar" - "gaymothers".

Kiki-scenen är en viktig politisk plattform för en gräsrotsrörelse som innehåller många viktiga mål. Transpersoner i USA har generellt mycket svårt att försörja sig därför att folk inte anställer dem på grund av deras avvikelse från könsnormen.

Många transkvinnor blir sexarbetare och vissa går igenom transition bara för att kunna få mer betalt. Hormoner är dyrt och eftersom det är så svårt för dem att få ett vanligt jobb, så blir de "eskorter" för att överleva. Många lever i hemlöshet och arbetslöshet, och utsätts för hatbrott och

polisvåld, många lever med hiv och andra sjukdomar och det här är några av de utmaningar som aktivisterna arbetar för att lösa.

Men kanske framför allt innebär Kiki för många en plats att utforska sig själv utanför det heteronormativa samhället. En oas där de slipper den transfobi som är roten till så många av deras existentiella problem. De utmanar samhällets normer tillsammans, stöttar varandra att ta för sig av det som är äkta för dem själva. Ett sätt att mötas och ge varandra kraft.

Ballroom har existerat i New York i över 100 år. Ungdomarna i Kiki har tagit traditionen vidare och skapat en estrad vars mål är att med glädje och gemenskap frigöra marginaliserade personer som saknar representation i de flesta offentliga sammanhang i det amerikanska samhället. Kiki-scenens budskap sprider både medvetenhet och ljus, och med den här filmen når de riktigt långt utanför New Yorks stadsgränser.

Nike Markelius

Christopher Waldorf introducerades för ballroomscenen och blev snabbt en del av The Opulent Haus Of PUCCI där hans egna uttryck kunde växa fram. Hans unika form av vogueing har väckt stor uppmärksamhet.

Genom en intim och visuellt utmanande kameralins ger filmen en komplex inblick i Kiki-scenen.

I Ballrom-kulturen har våld, diskriminering, hemlöshet och hatbrott vänts till inspirerande och uppkäftig politisk kamp.

Nike tycker:

Viktig rörelse mot övergrepp

Bra att röster över världen höjs för att kräva rättvisa och vedergällning för det eskalerande våldet mot transpersoner i Turkiet, efter att 22-åriga transkvinnan och sexarbetaren Hande Kader blev våldtagen och bränd till döds i Istanbul tidigare i augusti.

Kader var aktivist och kämpade för transpersoners rättigheter i Turkiet, som blivit allt mer kringskurna och motarbetade av ökad transfobi. Polisen i Istanbul ingrep i somras mot prideparaden med gummikulor och vattenkanoner.

För att hylla hennes gärning används hashtag #HandeKadereSesVer.

Foto: Emrah Gurel/AP/TT

Protester i Istanbul, Turkiet, mot att prideparaden förbjöds och att paraden angreps av polis med tårgas och gummikulor.

Nike tipsar:

Kärlekshistoria med nerv

Den fina filmen *Någonting måste gå sönder* av Ester Martin Bergsmark finns på triart.se. En passionerad kärlekshistoria fylld av nerv och stora känslor, vackert gestaltat av skådespelarna Iggy Malmberg och Saga Becker som vann en guldbagge i kategorin Bästa kvinnliga huvudroll för sin insats i filmen och blev därmed första öppet transidentifierade person att både nomineras och vinna.

Avslöjande om massdödandets mekanismer

För djuren är alla människor nazister. Deras korta, plågsamma liv i fönsterlösa djurfabriker är ett ständigt pågående Treblinka.”

Denna koppling mellan förintelsen och djurindustrin finns med i flera böcker av den hängivna vegetarianen och polskfödda juden Isaac Bashevis Singer, 1978 års Nobelpristagare i litteratur, som levde mellan 1902 och 1991.

I *Djurens förintelse* går författarna, Pelle Strindlund och Henrik Wig, vidare med denna jämförelse och belyser likheter mellan ideologierna bakom Förintelsen och djurindustrin ur många olika perspektiv.

Den 650 sidor långa boken är den mest tankeväckande djurrättskrift som jag någonsin har läst. Det förvånade mig hur många och tydliga paralleller det finns mellan de tankebyggnader som rättfärdigar de två företeelserna.

Boken är späckad med aktuella citat från kända personer som syftar till att blottlägga den ideologi i samhället som ger oss makten och rätten att döda andra djur utan att behöva känna dåligt samvete.

Gustav Fridolin, utbildningsminister och jägare, beskriver jakten som ”ett gemensamt förvaltande av en gemensam resurs”. En grupp individer, de vilda djuren, saknar egenvärde. De finns till, i bästa fall, endast för vår skull. Så ser tyvärr också Medelsvensson på de djuren i dag, inte bara Gustav Fridolin. Vad lantbruksdjuren är till för framgår av benämningar som köttdjur, mjölkkor och slaktkycklingar.

Nazismen, som den beskrivs

i Adolf Hitlers självbiografi *Mein Kampf* och som den praktiserades i Tredje riket, ser ryssar och andra östeuropeiska folk på ett liknande sätt. Slaver är en resurs för renrasiga arier i form av arbetskraft och inget mer. De är råmaterial att bruka och ta för sig av. De kan dödas när och om tysken vill det.

”Visste du att Pol Pot var köttätare?” I en Lilla Berlin-strippserie som gjort viral succé vänder Ellen Ekman mästerligt på en vanlig replik, riktad mot vegetarianer. När djurrätt och vegetarianism diskuteras påstås nämligen ofta att Hitler var vegetarian och att nazismen hade en vision om ett vegetariskt samhälle. Slutatsen, ofta outtalad, är att en överdriven omsorg om djur kan leda till nazismens människoförakt. *Djurens förintelse* går till botten med denna seglivade myt och granskar dess källor.

De flesta tror nog att nazisterna var sadistiskt lagda och onda. Men sanningen är att det flertalet i det nazistiska systemet var vanliga människor som plikttroget utförde sitt arbete. Det krävs nästan ingenting för att bara flyta med.

Författarna visar hur nazisterna använde djurförtrycket som en modell för att förtrycka och förinta människor. *Djurens förintelse* avslutas med de tankvärda orden: ”Varje gång vi avvisar våldet och istället omfamnar medkänslan uttrycker vi vår vision av hur vi vill att världen som helhet ska se ut. En värld där vi inte längre är härskare utan lever sida vid sida med alla dem som, liksom vi, fått jorden till sitt hem.”

Jonas Norberg

Bok: Djurens förintelse
Författare: Pelle Strindlund
och Henrik Wig
Förlag: Karneval

Henrik Wig och Pelle Strindlund.

Foto: Martin Stenmark

Foto: Lars Pehson/SVD/TT

Pelle Strindlunds och Henrik Wigs bok handlar om att djuren inte får leva sina liv för sin egen skull utan bara ses som en resurs för oss.

Du missade väl inte tisdagstidningen?

För den fördjupade diskussionen och rapporteringen är ett pappersmagasin till helgen utmärkt. Men för de snabba nyheterna och de snabba kommentarerna är en gång i veckan för gäst. Därför startade vi i början av april med digital tisdagsutgivning av Syre. Det innebär att du nu får Syre på papper på fredagar och den digitala utgåvan på tisdagar. Du hittar tisdagens tidning på: tidningensyre.se/nummer

Glöd – Ledare

Malin Bergendal

När bad-dräkten blir politik

”Kvinnor och flickor som lever i patriarkal fångenskap, i form av tyg eller något annat, behöver stöd i att göra sig fria.”

Radar – Nyheter

Historiskt fredsavtal i Colombia

Det var en stolt colombiansk president, Juan Manuel Santos, som i ett direktsänt tv-tal förra veckan meddelade att landets armé och vänstergerillan Farc hade kommit överens om ett slutligt eldupphör. Men utmaningarna är många.

Foto: Fernando Vergara/AP/TT

Människor firar i en park när representanter för regeringen och Farc-gerillan meddelade att fredsavtalet var i hamn.

TTIP-förhandlingarna har havererat

Tysklands näringslivsminister Sigmar Gabriel har uttryckt tvivel om att kunna ro förhandlingarna om ett frihandelsavtal mellan USA och EU - TTIP - i hamn. EUs ansvarige i förhandlingarna med USA, handelskommissionär Cecilia Malmström, tonar emellertid ner saken och menar att en fördröjning inte är detsamma som att avtalet är förlorat.

Foto: Markus Schreiber/TT

Protesterna mot TTIP har växt efter att Greenpeace läckte dokument inifrån förhandlingarna.

Foto: Ingvar Karmhed/TT

Forskarnas studie visar att ju högre grad av självstyre, desto fler arbetstimmar.

Längre arbetsdagar med flexibel arbetstid

Många förknippar flexibla arbetstider med större frihet, men de som har större kontroll och frihet över sitt eget arbetsschema arbetar fler timmar och mer övertid än de med mindre kontroll. Det skriver forskare i vetenskapstidskriften The Conversation.

Rekordmånga bränder hotar Amazonas urfolk

Brasilien skakas av rekordmånga bränder, en oroväckande utveckling som stått i skuggan av OS-spelen i Rio de Janeiro och riksriktprocessen som tidigare i år avsatte landets folkligt valda president Dilma Rousseff. Bränderna är inte bara en ekologisk katastrof, de hotar även icke-kontakta folkgrupper i Amazonas regnskog.

Tiotal miljoner på flykt undan klimatkatastrofer

Många miljontals människor har tvingats på flykt undan klimatförändringar och extrema väderfenomen. Enligt biståndsorganisationen Norska flyktingrådet utökas antalet med en människa varje sekund.

tidningensyre.se/nummer

Fler kvar länge i utsatta områden

En för Sverige unik studie om ekonomiskt utsatta områden i Stockholm, Göteborg och Malmö visar att personer från etniskt synliga minoriteter långt mer än andra bor kvar i utsatta områden som vuxna, enligt SVT Nyheter.

Foto: Hasse Holmberg/TT

61 procent av de från synliga minoriteter som bodde i utsatta områden som 16-åringar 1990 bodde kvar i likvärdiga områden 2006.

Flyget större klimatbov än befarat

Svenskarnas internationella flygresor påverkar klimatet betydligt mer än vad som tidigare varit känt. Klimatpåverkan kan vara nästan fem gånger större än vad som rapporteras till FN och EU.

Farliga halter i många plastvaror

Farliga kemikalier finns i vår hemmiljö i allra högsta grad, visar en ny rapport från Kemikalieinspektionen. När myndigheten i fjol undersökte plastprodukter påträffades farliga ämnen i 82 av 160 fall, skriver Svenska Dagbladet.

Radar – Veckan i bild

Syre ger dig veckans nyhetshändelser i bilder.

Zoom

Många tusentals spårlost försvunna i Mexiko

I veckan inföll Internationella dagen mot påtvingade försvinnanden - ett människorättsbrott som varje år drabbar tusentals människor i Mexiko. Organisationer hävdar att poliser och andra myndighetsföreträdare ofta är delaktiga och samarbetar med kriminella grupper vid försvinnanden.

”Min sons försvinnande har slitit mycket hårt på oss. Det har varit oerhört smärtsamt och jag önskar inga andra föräldrar att bli förödmjukade och skadade på samma sätt av myndigheterna, säger Arturo Gordillo till IPS.”

Foto: Eduardo Verdugo/TT

En rapport från Nationella människorättskommissionen har slagit fast att 21 000 migranter har blivit kidnappade – bara under år 2011.

Energi – Omöjliga intervjuer

”Att vara journalist och vilja göra det omöjliga”

Barbro Alving var journalist, författare, pacifist och feminist och levde 1909-1987. Under signaturen Bang skrev hon i Dagens Nyheter och Veckojournalen. Efter andra världskriget reste hon omkring i flyktinglägren och skrev om flyktingarnas situation. Här berättar hon för Tove Lundin i en omöjlig intervju.

Foto: TT

”När vi ser på flyktingar som kvot och kollektiv istället för individer och medmänniskor skadar vi inte bara dem, även vi blir avtrubbade. Det försökte jag berätta redan 1951” säger Bang till Tove.

Energi – Syre tipsar

Se in i framtiden från förr

I Frankrike blev några konstnärer ombedd att avbilda sina tankar om år 2000. Deras idéer om den tekniska utvecklingen som var på väg kan du se på humorsajten canyouactually.com. Tänk om den framtid de såg framför sig hade varit vår nutid!

Glöd – Jerker Jansson

I mitt eget parti blir jag ensam på mötet

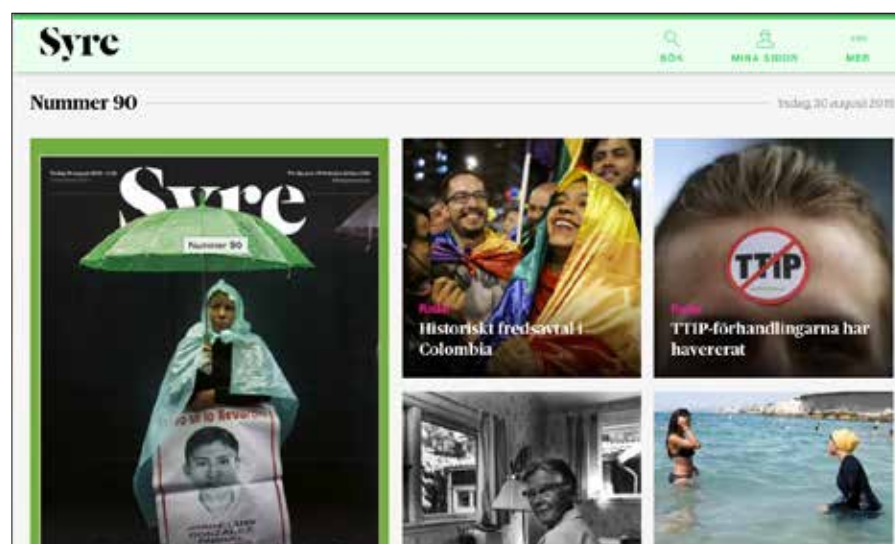
”Ja, den som utsätts för rasism måste försvaras, men även en förtryckt människa kan vara en förtryckare. Kulturer är komplicerade system. Molnen på den kulturella himlen blåser ofta åt olika håll.”

Jerker Jansson
författare och beteendevetare
gästkrönikör för Syre

Så här läser du tisdagstidningen

Du läser alla artiklar som puffas för på detta uppslag på tidningensyre.se/nummer.

Som prenumerant ska du ha fått ett mejl av oss i tisdags kväll. Om du inte fick ett mejl med länk för att skapa logg-in trots att du är prenumerant kan det bero på någon av följande saker:

- Det har filtrerats till din skräpkorg. Kolla om det ligger där och markera att liknande framtida mejl inte ska hanteras som spam.
- Vi har inte din mejladress eller den mejladress vi har är fel. Mejla dina uppgifter till: prenumeration@tidningensyre.se så fixar vi det.

Du skapar som prenumerant ett konto genom att gå in på <http://tidningensyre.se/lostpassword>. Fyll i din e-postadress så får du, om adressen finns i vårt register, ett mejl där du bekräftar det nya kontot. Fungerar inte det - se punkten ovan.

Glöd - Maria Wetterstrand

Min åsikt måste inte bli lag

Om jag har en åsikt, är det då nödvändigt att göra politik av den? Är det nödvändigt, för att jag ska anses trovärdig, att jag vill tvinga andra att följa just det som jag kommit fram till är riktigt? Eller finns det kanske en poäng i att människor kan välja att göra olika? Och i så fall, hur olika och med vilka argument?

Det här tycks mig vara kärnan i mycket av den debatt som pågår just nu. Min grundsyn är att individen själv är bäst lämpad att bedöma vad som är rätt och fel för just henne eller honom. Människan vill och kan ta ansvar. Självklart behövs ett rättssystem som reglerar vad vi får och inte får göra. Men allt lämpar sig inte för lagar och politik.

När jag var 17 år var jag övertygad om att alla skulle tycka som jag ifall de bara fick rätt fakta och jag förklarade mina åsikter tillräckligt väl. Mina åsikter var ju den enda rimliga slutsatsen av de fakta som låg på bordet! Tyckte jag. Med åren har jag konstaterat att det finns många som förstått, men som ändå inte håller med. En del andra håller med i sak, men grundar sin åsikt i helt andra argument. Jobbigt kanske, men så är vi människor också olika. Vi har olika erfarenheter, olika bakgrund, olika referensramar, olika personligheter, olika övertygelser och det är okej.

Fortfarande, 42 år gammal, anser jag att mina egna åsikter är lite bättre än andras. Jag är mycket förtjust i min egen syn på jämställdhet, rättvisa, frihet, rättigheter och skyldigheter. Men var går gränsen för hur mycket av detta jag med politik ska påtvinga den som kommit till en annan slutsats?

Jag ser en tendens att allt fler anser att staten är lämplig instans för att fatta allehanda beslut rörande människors liv. Ofta principiellt i den meningen att det bara anses lämpligt att staten fattar denna typ av beslut ifall besluten är i enlighet med den egna åsikten.

Staten kan således anses vara lämplig instans för att förbjuda diverse klädesplagg som åsiktshavaren inte tycker att folk borde gå klädda i (läs hi-

jab, burkini), medan det ses som förtryckande ifall staten skulle förbjuda kläder som åsiktshavaren själv gillar.

Under sommaren diskuterades badhusregler, nu gympalektionerna i skolan. Jag hatar könsuppdelning. Passionerat. Jag hatade skilda gympalektioner. Jag kände mig utesluten. Jag avskydde att bli etiketterad utifrån kön. Borde jag då anse att staten ska se till att ingen annan ska behöva ha gym-pa på det viset? Nej.

Jag har svårt att se det som ett övergrepp av den digniteten att staten ska lägga sig i ifall några väljer att ha skilda gympalektioner eller särskilda badtider för kvinnor. Det kan mycket väl avgöras på lokal nivå, av skolan ihop med lärare och föräldrar, av badhusets ledning. Det är faktiskt ingen katastrof ifall det görs lite olika. Och kom ihåg - ifall du ropar på staten varje gång du har en stark åsikt, så har staten till slut fått så mycket makt att den riskerar att komma även den gång du inte vill att den ska lägga sig i.

Ett antal forskare har ägnat tid och energi åt att bevisa att chemtrails inte finns.

Mängden avfall i Sverige fortsätter att öka trots decennier av vackra mål om motsatsen.

Maria Wetterstrand
grön samhällsdebattör
före detta språkrör för MP
fristående krönikör för Syre